

KARADENİZ

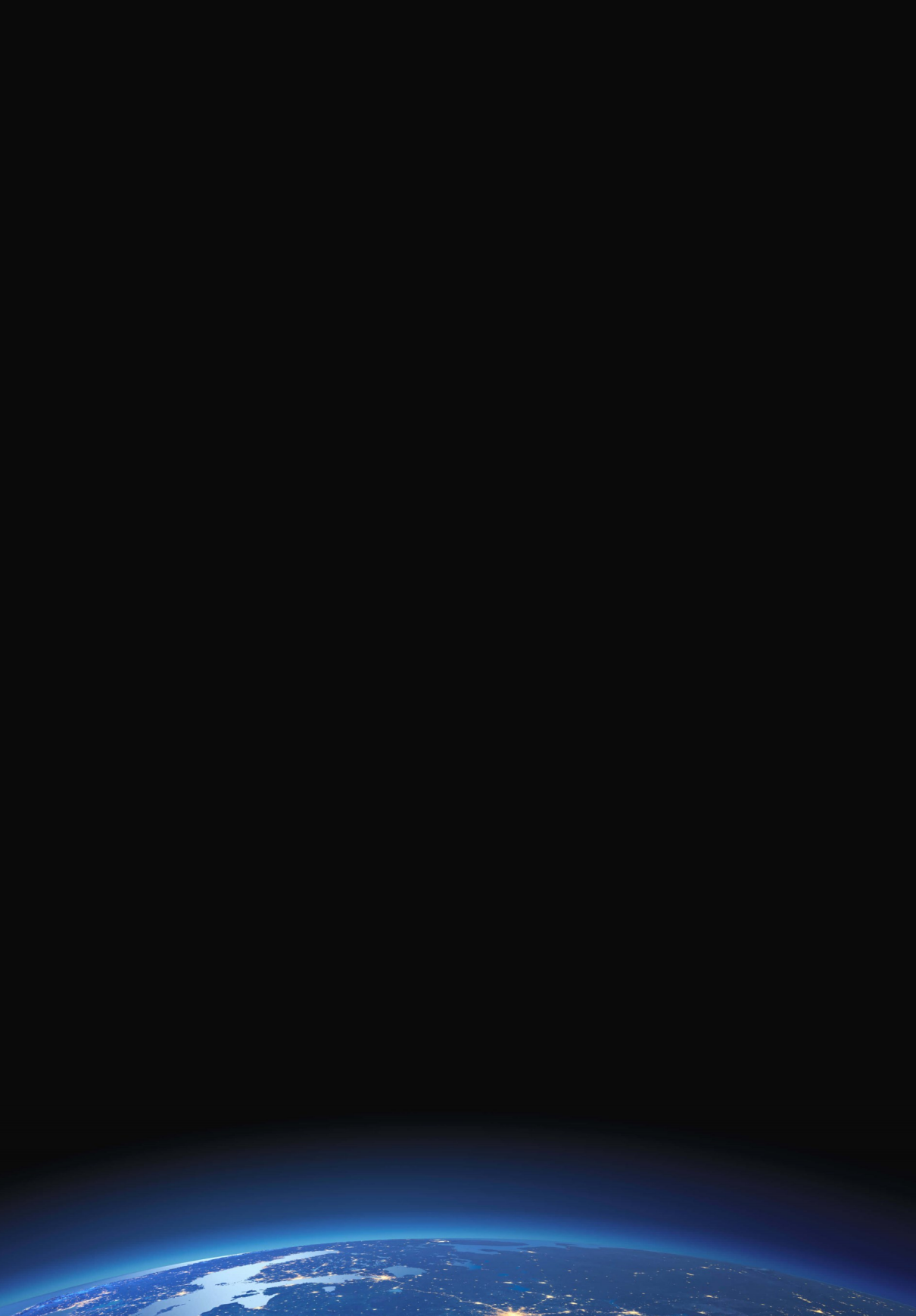
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbavaşoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Guntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

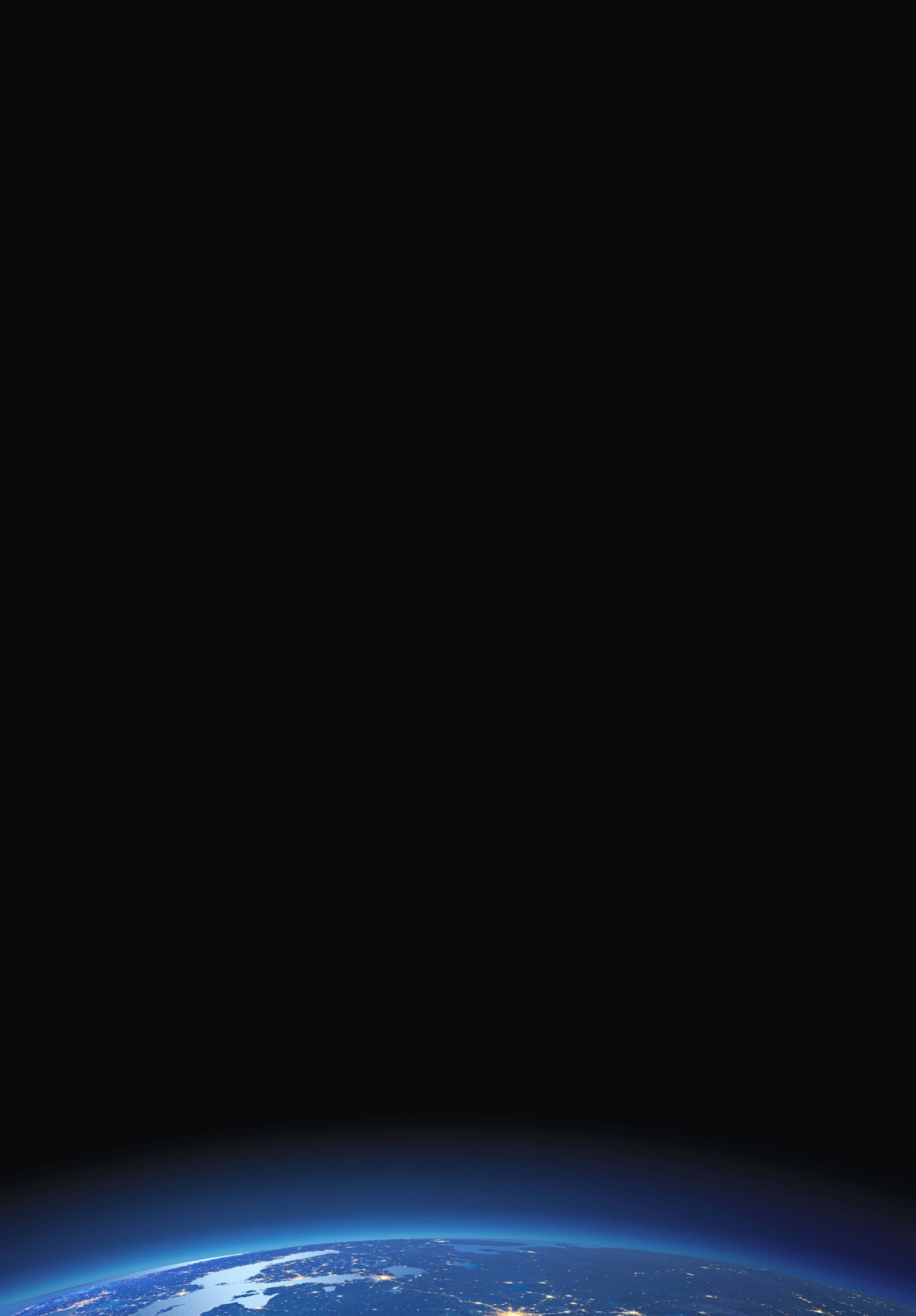
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Bölge Ülkelerinin
2021 Görünümü

1. BÖLÜM

İŞGAL TEHDİDİ ALTINDA UKRAYNA'NIN BİR YILI: 2021

Adnan Seyaz

[Dr., Kırklareli Üniversitesi]

Giriş

Bağımsızlığının 30 yılını geride bırakan Ukrayna, ilk yıllarında ekonomik zorluklarla boğuşmuştur. İzleyen süreçte de önce Turuncu Devrim ile sonra da 2013-2014 çalkantılarıyla boğuşmak zorunda kalmış ve uzun süreli bir istikrar dönemi tecrübe edememiştir. Mart 2014'te Kırım'ın işgal edilmesi ve izleyen dönemde ülkenin doğusundaki Rus destekli ayrılıkçı gruplarla verilen mücadele istikrarsızlığı bir adım daha ileri götürerek toprak bütünlüğünün bozulmasına yol açmıştır. Bu çalışmada halihazırda devam eden işgal süreci ve ülkenin doğu sınırının karşı tarafına yığılan Rus askerlerinin yarattığı yeni bir işgal tehdidi gölgesinde 2021 yılı Ukrayna iç ve dış politikası değerlendirilecektir.

Yaşanan istikrarsızlık doğal olarak ülkenin iç siyasetini olduğu kadar bölgesel politikalarını, Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ile ilişkilerinde de belirleyici bir konuma yükselmiştir. 2021 yılında seçilmesinin üzerinden artık kendisini değerlendirmeye yetecek kadar bir süre geçmiş olan Volodimir Zelenski, işgal karşısındaki politikalarının yetersizliği ile eleştirilmiştir. Yüksek halk desteği ile göreve gelen Zelenski'nin halkta yaratmış olduğu büyük beklenti, geçen zaman içerisinde işgal koşullarında bir değişiklik olmaması üzerine umutsuzluğa yol açmıştır. İç siyasette yolsuzluk ve oligarklarla mücadelede hatırı sayılır bir yol alınmaması gözlerden kaçmamıştır.

İç siyasetteki baskıyı hisseden Zelenski'yi bir de yeni bir Rus işgal tehdidinin zor durumda bırakması, bölge ülkeleri ile iyi ilişkiler ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile NATO aracılığıyla bir güvenlik şemsiyesi arayışına itmiştir. Zelenski'nin yılın ilk ayında göreve başlayan Joe Biden'ı ABD'de ziyaret etmesi ve bu görüşmeden çantasında destek paketleri ile dönmesi, ülke ekonomisi ve savunma sanayiine nefes aldırılmıştır. Bununla birlikte yıl içerisinde NATO ile gerçekleştirilen zirvede, Rus tehdidine karşı Ukrayna'nın yanında olunacağına açıklanmasına rağmen üyelik için çağrıda bulunulmaması hayal kırıklığı yaratmıştır. NATO üyeliğinin kısa dönemde mümkün olmadığını sindirmeye çalışan Ukrayna'yı bir de Merkel-Biden görüşmesi ile Kuzey Akım II hattını etkileyen yaptırımların kaldırılması zor durumda bırakmıştır. Hem Almanya hem ABD Ukrayna'nın ekonomik ve jeopolitik açıdan eksikliklerini alternatif yollardan gidermeye çalışsalar da sadece Ukrayna değil AB ve NATO üyesi komşu ülkelere de kaygılı açıklamalar yükselmiştir.

Rusya Federasyonu'nun seçimlerinde Donbas sakinlerine de oy kullandırılması, Ukrayna sınırına on binlerce Rus askerinin konuşlandırılması ve geçmiş yıllardan farklı ve kapsamlı tatbikatlar düzenlenmesi Rusya'nın yeni bir işgale hazırlanması olarak yorumlanmış ve Ukrayna ile ikili ilişkilerini iyice germiştir. AB ise Ortaklık Konseyi toplantılarında Ukrayna'nın COVID-19 ile mücadelesinden Rus tehdidine kadar bir dizi alanda desteğini sunmuştur. Ancak, enerji başlığında kıtanın Rus gazına olan bağımlılığı Ukrayna'nın bypass edilmesine sebebiyet vermiş ve Ukrayna'nın yalnız bırakıldığı yorumlarına yol açmıştır.

NATO içerisinde kendine özgün bir yol benimseyerek, bölgesel gücünü kullanmaya istekli Türkiye, Avrupa ülkelerinin bıraktığı bu boşluğu dolduracak şekilde Ukrayna ile ikili ilişkilerini ticaretten savunma sanayiine kadar birçok alanda geliştirmektedir. Rusya ile yürüttüğü özel ilişkileri sayesinde arabuluculuk teklifine varacak kadar girişimlerini artıran Türkiye, Ukrayna'yla savunma sanayiinde son yılların en önemli

iş birliğini geliştirmektedir. Toprak bütünlüğünü korumaya odaklanan Ukrayna'nın bir yılı, komşu ülkeler, ABD, Çin, Türkiye, AB ve NATO gibi ülke ve örgütlerin her biri ayrı bir alt başlıkta değerlendirilecektir.

İşgalin Gölgesinde Ukrayna İç Siyaseti

Tarihinin en zorlu dönemlerinden birinden geçen Ukrayna'nın lideri Zelenski, siyasi bir geçmişi bulunmamasına rağmen ülkenin içinde bulunduğu zor dönemin de etkisiyle liderlik koltuğuna oturdu. Üstelik tarihin en yüksek oranlarına ulaşan desteğiyle hem rakiplerine hem de uluslararası siyasette Rusya gibi aktif mücadele içerisinde bulunduğu ülkelere de göz dağı vermiş oldu (Kiyanka, 2021). Ancak, başkan seçildiği dönemde arkasında bulundurduğu %70'e varan halk desteği Ekim 2021'de yapılan bir ankete göre %20'lere kadar düşmüştür. Poroşenko ve Timoşenko'nun sırasıyla %15 ve %12 destek bulabildiği görülmektedir (Socio-Political Moods of The Population of Ukraine, 2021). Dolayısıyla birkaç yıl içinde Zelenski'nin desteği büyük oranda gerilemiş olsa da halen ülkede en popüler siyasi lider olduğu göze çarpmaktadır.

Zelenski'nin azalan desteğinin ardında birkaç önemli faktör bulunmaktadır. İlki, başkan seçildiği dönemde ve bugün de ülkenin bir numaralı sorunu olan Rus işgaline karşı koyulabileceğine dair gelişen pozitif atmosferin geçen zaman içerisinde yerini karamsarlığa bırakmasıdır. Zelenski'nin başkanlığında geçen süre halkın önemli bir kesimi için Rusya'ya karşı konulmasına yetecek bir süredir ki Zelenski'nin bunu başaramadığı düşünülerek desteklerini çekmişlerdir. Uluslararası siyasette Rusya'nın konumu göz önüne alındığında çözümün bu kadar kolay olmadığını anlamak çok da zor değildir. Üstelik Zelenski'nin halihazırdaki çatışmaları sonlandırmak için sahada varlık göstermekten daha çok Rus lider Putin'i ikili görüşmelere davet etmesi de gerçekleşmeyecek bir girişim olması açısından Başkanı pasif göstermektedir ve Zelenski'nin bu

konumu Ukrayna halkının gözünden kaçmamaktadır (Spirlet, 2021).

Diğer bir faktör tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisine karşı mücadelenin etkisiz kalmasıdır. Kısıtlamalar ve pandeminin etkilediği dünya ekonomisinin Ukrayna halkına olan yansımaları hanelerin geçim sıkıntıları yaşamasına neden olmuştur. Pandemi sürecinin bu anlamda Zelenski tarafından iyi idare edilememesinin yanı sıra bir de aşılama oranlarında bölge ülkelerine göre geride kalınması halk desteğini olumsuz etkilemiştir. Aralık 2021 verilerine göre Ukrayna'da en az bir doz aşı olanlar %32 olarak kayıtlara geçerken halkın iki doz aşılama oranı ise %20'lerde kalmıştır (WHO, 2021). Çin'den alınan 2 milyon kadar Sinovac aşısının görüşmeleri sırasında Çin'in Şincan Özek Bölgesi'nde yaşanan insan hakları ihlallerine karşı imzalanan bildiriye imzanın çekilmesi ise dış politikada geri adım atılması olarak yorumlanmıştır. Dolayısıyla krizin getirisi olarak uluslararası ilişkilerde sorun çözen bir lider bekleyen Ukrayna halkı, seçimi izleyen dönemde beklentilerinin karşılanmadığını görmektedir.

Aktörlükten siyaset sahnesine transfer olan Zelenski'nin siyasi liderlik vasıflarına sahip olup olmadığı konusu da halen tartışmalıdır. Seçim öncesinde yolsuzlukla mücadele ve oligarkları kontrol altına alma vaatlerinin büyük oranda gerçekleşmemesi de tabloda eksiler hanesine not düşülmüştür. Azalan desteğinde gerçekleştirmediği vaatlerin etkisini gören Zelenski, 2021 yılı içinde oligarklara karşı yeni bir mücadele başlattığını ilan etmiştir (Wilson, 2021). Ulusal Güvenlik ve Savunma Konseyi'nden henüz açıklanmayan 13 oligarktan oluşan bir listeye ayrılan Zelenski, kitle iletişim araçları, siyaset ve kamu üzerinde bir oligark etkisi olmaması gerektiğini ilan etmiştir. Eğer bu şekilde bir etki oluşturan oligark varsa da o zaman sahip olduğu etkileme araçlarını kaybedeceği açıklanmıştır (Fisher, 2021). İhor Kolomoiski, Viktor Medvedçuk ve eski Başkan Petro Poroşenko gibi isimleri akıllara getiren bu

girişim, bir yandan oligarklarla mücadele edilirken diğer yandan da bir oligark olan Poroşenko'nun 2024 seçiminde Zelenski'ye rakip olma potansiyelini yok etme girişimine de dönüşebilir. Zelenski'nin 2024 seçimine gidilirken elini güçlendirmesi için tutarlı bir politikayla basit siyasi çıkarılardan uzak hamleler ile soruna odaklanması gerekmektedir.

Zelenski, iç siyasetteki bu sıkışmış pozisyonundan kendisini kurtaracağını düşünerek önemli bir girişim başlatarak Uluslararası Kırım Platformu'nu kurmuştur (Ben, 2021). İlk zirvesini Ağustos 2021'de yapan platforma bu tarih itibarıyla 46 ülke katılımı ve hükümet başkanları ile büyükelçiler seviyesinde temsil edilmişlerdir. Kırım'ın işgalden kurtarılması amacıyla Şubat ayında oluşturulan platform, Rusya'yı baskı altına alarak işgali sonlandırmaya mecbur bırakmayı amaçlamaktadır. Bu girişimler ve 2014'ten beri Ukrayna halkının çatışma bölgelerinde yaşadıkları işgal öncesi döneme göre halkın algısını değiştirmeye yeterli olmuştur (Shishkov, 2021). Haran'a (Kıraç, 2021) göre 2014 işgalinin hemen öncesinde Ukrayna halkındaki NATO'ya katılma isteği yok denecek kadar az bir seviyededir. Kırım'ın işgali ve Donbas'taki saldırılar ülkenin Doğu ve Batı arasındaki tarafsız duruşunun artık mümkün olamayacağına işaret etmektedir. Öyle ki 2014 öncesinde ülke nüfusunun önemli bir çoğunluğu Rusça konuşmayı tercih edip ve Ukraynacayı kırsal kesimin kullandığı bir dil olarak görürken bugün artık yeni nesillerin de duruşuyla birlikte halk Ukraynaca konuşmayı tercih etmektedir. Ukraynaca ve Rusça arası farklılıklar ön plana çıkarılarak Putin'in makalesinde iddia ettiğinin aksine, Ruslar ve Ukraynalıların tek ulus olmadığı vurgusu yapılmaktadır (Kıraç, 2021). Rusça artık işgalcinin dili olarak kabul görmekte ve 2023 yılına kadar tüm okullarda Ukraynaca konuşulmasını öngören yasanın uygulanması için hazırlıklar yapılmaktadır (Kudriavtseva, 2020).

Rus Tehdidi Karşısında Güvenlik Şemsiyesi Arayışı; ABD ve NATO ile İlişkiler

ABD'nin Ukrayna'nın stratejik önemini kavraması Rusya'nın son yıllardaki saldırgan tutumundan çok daha eskidir. ABD Ulusal Güvenlik Eski Danışmanı Zbigniew Brzezinski, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından 1994'te yayımlanan makalesinde istikrarlı bir Ukrayna'nın Rusya'ya karşı konulması bakımından hayati önemde olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda toprak bütünlüğüne sahip istikrarlı bir Ukrayna'nın ABD'nin Soğuk Savaş sonrası büyük stratejisinin temel taşı olması gerektiğini not etmiştir (Brzezinski, 1994). Tam yirmi yıl sonra Mart 2014'te gerçekleşen Kırım'ın işgal süreci ve iç karışıklıklar akıllara bu uyarıyı getirmiş ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünün hala aynı derecede önemini koruduğu ortaya çıkmıştır. Rus saldırganlığı karşısında Ukrayna'nın askeri ve siyasi güvenlik algısı da değişime uğramış ve bu çerçevede hem iç siyaset hem de dış ilişkilerde yeni bir paradigma devreye girmiştir (Tsiurupa, 2021). Bu bağlamda işgal öncesinde yıllık yaklaşık 200 milyon dolar ABD yardımı alan Ukrayna, işgali izleyen yıllarda kalkınma ve güvenlik amaçlı yardımın yıllık 600 milyon dolara çıktığını görmüştür. Bu yardımlar kapsamında anti-tank mayınlarından gece görüş sistemlerine, tüfekten devriye araçlarına kadar birçok mühimmat ve araç Ukrayna'ya ulaşmaktadır (Masters, 2021).

Başkan yardımcılığı yaptığı dönemde ABD'nin Ukrayna politikasını yöneten ve çok kez ülkeyi ziyaret eden Biden'ın başkan olarak seçilmesi ve Ocak 2021'de göreve başlaması Ukrayna kamuoyu ve otoritelerinde iyimser bir hava yaratmıştır. Ancak izleyen aylarda Rusya'nın Ukrayna sınırına yaptığı askeri yığınak, Karadeniz'deki Rus donanmasının güçlendirilmesi gibi gelişmelere rağmen ABD'nin atacağı adımlara dair iyimserlik yerini karamsarlığa bırakmıştır. Ukrayna dış politikasını karamsarlığa sevk eden en önemli gelişmelerden biri NATO'nun 31. Zirvesinde Ukrayna'nın mevcut durumu gündeme alınmasına rağmen Gürcistan ile üyeliğe davet edilmemesidir (Trifonova,

2021). İttifakın halihazırda bir bölgesi işgal altında olan bir ülkeyi üyeliğe kabul etmesinin izleyen dönemde Rusya'ya karşı 5. Maddenin çalıştırılmasını gerektireceğini gören bazı NATO üyeleri, Ukrayna'nın bu şartlarda üyeliğine karşı çıkmaktadır. Gerekli desteğin mevcut şartlarda sağlanması gerektiğini savunmaktadırlar.

Haziran 2021'de Brüksel'de bir araya gelen devlet başkanlarının en önemli gündem maddelerinden biri, Ukrayna'nın doğusundaki istikrarsızlık ve Rusya'nın buna sebep olan manevralarına cevap verilmesi beklentisiydi. Bugünün ve geleceğin sorunlarına karşı hazır olmayı hedefleyen NATO'nun 2030 vizyonunda tehditler arasında ilk sırada Rusya'nın saldırgan tutumunun sayılmasına rağmen Ukrayna'nın beklediği seviyede bir çağrı gerçekleşmemiştir (NATO 2021 Summit, 2021). Zirvede üye ülkelerin sınır komşusu Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü önemsemelerine rağmen ittifak içi tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. NATO'nun 5. Maddesi gereği üye ülkelere birine karşı düzenlenen saldırının tüm ittifaka karşı gerçekleştirilmiş sayılacağı gerçeği bir yandan üye ülkelere koruma kalkanı sağlarken diğer yandan Ukrayna'nın üyelik sürecini zora sokmaktadır. Çünkü, halihazırda Kırım işgal altında ve Donetsk ile Luhansk bölgelerinde istikrarsızlık hakimken Ukrayna'nın ittifaka dahil edilmesi Rusya ile sıcak çatışma riskini barındırmakta ve Rusya'yı daha saldırgan davranmak üzere tahrik etmek anlamına gelecektir.

Ukrayna'yı uluslararası siyasette hayal kırıklığına uğratan bir diğer gelişme ise Rusya'nın doğalgaz transferinde Ukrayna güzergahına bağlılığını sonlandırmak üzere giriştiği projelere olan ABD-Almanya yaptırımlarının sonlandırılmasıdır. 2013-2014 karışıklıkları ve Mart 2014'te Kırım'ın işgali sonrasında Rusya'ya uygulanan yaptırımlar arasında yer alan Kuzey Akım II hattı, Ukrayna'yı bypass ederek hem stratejik açıdan Ukrayna'nın önemini azaltmakta hem de ülkeyi transit ücretlerinden mahrum bırakmaktadır. Finansal kaybı karşılanacak olsa da 2006'da

yaşanan gaz krizi ile tekrar açığa çıktığı gibi Rusya'nın Ukrayna ile yaşadığı krizin Avrupa Krizine dönüşmesi engellenmiş olacaktır. Avrupa ülkelerinin desteklediği bu gelişme diğer taraftan da Ukrayna'nın Avrupa'yı yanına çekme argümanlarından birini kaybetmesi anlamına gelmektedir (Slyusarenko, 2021). Artık Avrupa ülkeleri istikrarlı gaz arzı için Ukrayna'nın istikrarına daha az bağlı hale geleceklerdir. Bu sebeple Rusya'nın yeni bir saldırgan girişimine cevap verilmesi açısından Kiev, Avrupa ülkelerini sıkıştırma kozunu belli oranda kaybetmiş olacaktır.

Ağustos sonunda Biden ile görüşmek üzere ABD'ye resmi bir ziyaret gerçekleştiren Zelenski, ABD Başkanının güçlü destek ifadeleri ve bir dizi yardım programının kesinliğe kavuşması ile ülkesine dönmüştür. Bu çerçevede iki ülkenin stratejik ortaklık seviyesindeki ilişkileri teyit edilmiştir. Demokrasiden insan haklarına, özelleştirmeden yargı reformuna kadar birçok alanda kullanılmak üzere 463 milyon dolarlık ABD destek planı açıklanmıştır. Ayrıca Ukrayna güvenliğinin sağlanması için iş birliği öngören Stratejik Savunma Çerçeve sözleşmesi imzalanarak 60 milyon dolarlık bir paket ilan edilmiştir (Prokip, 2021). Rusya karşısında Ukrayna'nın yalnız olmadığını göstermesi bakımından bu yardımlar önem arz etmektedir.

Yılın son ayında gerçekleşen bir diğer gelişme ise Ukrayna krizinde Batı ve NATO'nun takınacağı rol bakımından oldukça açıklayıcı olmuştur. Biden-Putin arasında 2 saati aşan çevrimiçi zirve, verilen mesajlar düşünüldüğünde birçok bakımdan tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Rusya Başkanı Putin, görüşmede NATO'nun doğuya doğru genişlemesini durdurmasına ve Rusya'ya komşu ülkelerde saldırı silah sistemlerini bulundurmaya dair yasal ve sabit güvence istemiştir. Ukrayna'yı işgal planlarının olmadığını ve savunma amaçlı askeri manevralar yapıldığını belirtmiştir. Biden ise Ukrayna topraklarında tekrar olası bir Rus işgalinde şu ana kadar uygulananların çok üstünde ekonomik yaptırımların

uygulanacağı ve Ukrayna'ya savunma mühimmatı sağlanacağını dile getirmiştir. Kuzey Akım II hattından gaz ihracını amaçlayan Rusya'nın bunu yapmak istiyorsa Ukrayna'da bir işgal harekâtına girişmemesi gerektiğini de belirtmiştir. Romanya ve Polonya gibi NATO üyesi sınır ülkelerin ise kendisini daha da tehdit altında hissedeceğinden bu ülkelere asker gönderilmesinin gündemde olduğu belirtilmiştir (Habertürk, 2021). Ancak, bütün bu ifadelere rağmen NATO'nun Rusya'ya askeri bir cevap vermesi ihtimali sorulduğunda Biden'ın gazetecilere ittifakın 5. Maddesinin sadece üye ülkeleri kapsadığı ve Ukrayna'nın da bir NATO üyesi olmadığını ifade etmesi, olası Rus işgalinde dışarıdan tüm desteğine rağmen NATO'nun veya herhangi bir Batı ülkesinin askeri bir seçeneği kullanmak istemediği anlaşılmaktadır.

Ukrayna-NATO ilişkilerinin ülkenin bağımsızlığını kazanmasının hemen ardından tesis edildiği ve gelişerek günümüze kadar devam ettiği göz önüne alındığında üyelik hedefi gerçekleşmese dahi Rusya karşısında önemli bir caydırıcı unsur olduğu açıktır. Henüz 1991 yılında Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne katılan Ukrayna, 1994 yılında Barış için Ortaklık (PfP) programına da dahil olmuştur. 1997 yılında NATO-Ukrayna Komisyonu (NUC) kurulmuş ve Ukrayna izleyen yıllarda ittifakın çeşitli operasyon ve misyonlarında görevler üstlenmiştir. 2016'da NATO'nun Varşova Zirvesi ile birlikte de Ukrayna'ya Kapsamlı Destek Paketi sunulmuş ve Kırım'ın işgali ve doğusundaki karışıklıklara karşı önemli bir adım atılmıştır. 2017 yılı yasama çalışmaları ile NATO üyeliği stratejik dış ve güvenlik politikaları bakımından önemli bir hedef olarak belirlenmiş ve Ukrayna anayasasında da benzer değişiklikler yapılmıştır. 2020 Ukrayna Ulusal Güvenlik Stratejisi de üyelik perspektifi çerçevesinde ittifak ile ortaklığın her alanda devam etmesi hedefini benimsemiştir (NATO, 2021). Belirtilen hedeflere erişimin kolaylaştırılması için Ukrayna otoriteleri, Batı ülkeleri ile iş birliği içerisinde kamuoyu desteğini de güçlü tutmak zorundadır.

Artan yeni soğuk savaş tartışmaları doğrultusunda Rusya'nın ilerlemesini durdurmak için Ukrayna halkı ve otoriteleri ile iş birliği yapmak zorunda olan ABD, Alexseev'in (2021) Ukrayna vatandaşları arasında yapmış olduğu niceliksel araştırmayı dikkate almak durumundadır. Bu araştırmaya göre yukarıdaki faktörlerin etkisi doğrultusunda Ukrayna halkının yaklaşık %30'u ABD çıkarları ile kendi çıkarlarının örtüşmediğini belirtmiş, sadece %20 kadarı çıkarların benzer olduğunu ifade etmiştir. Ülkedeki ABD etkisini de sırasıyla yine benzer oranlarda faydalı ve zararlı bulmuşlardır (Alexseev, 2021, s. 2). Ukrayna'nın bölgeleri bazında Batı, Merkez, Güney ve Doğu & Donbas üzerinde araştırmalarını ayrıntılandıran Alexseev, doğuya gidildikçe beklendiği gibi ABD'ye bakış açısının daha olumsuz olduğunu tespit etmiştir. Yine çalışmadaki önemli bir tespit de aynı Kuzey Akım II hattı üzerine Rusya ile varılan mutabakat gibi ABD'nin Rusya ile vardığı her uzlaşının Ukrayna halkında olumsuz bir karşılığı olmasıdır. Dolayısıyla ulusal güvenlik belgelerinde küresel siyasette en önemli tehditlerden biri olarak Rusya'yı belirleyen ABD, bu ülkeye karşı giriştiği mücadelede hayati önemde olan Ukrayna otoriteleri ve halkının desteğini yanında görmek istiyorsa adımlarını çok dikkatli atmak zorundadır. Aksi takdirde Milletler Cemiyeti sisteminin dağılmasına yol açan gelişmelerin bir benzerinin yaşanması kolaylaşabilecektir.

Rusya Federasyonu ile İlişkiler

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Temmuz 2021'de Rusların ve Ukraynalıların tek bir ulus olduğunu iddia ederek tarihsel örnekler veren bir makale yayımlamıştır. Daha ilginç olanı ise makalenin Rus ordu mensupları için okunması gerekli metinler arasına eklenmesidir (Prokip, 2021). Makalede Putin, Ukrayna halkı ile Rus halkını tek bir ulus olarak görmekte olduğunu belirterek 2014'ten bu yana Ukrayna topraklarına yönelik girişimlerini tarihi bir misyon ve asil bir duruş olarak nitelirmektedir. Birçok kez 1945'ten beri dünya siyasetinde

yaşanan en büyük felaketin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) çöküşü olduğunu ifade eden Putin, bugünkü Ukrayna devletinin varlığının SSCB'nin çöküşünün yarattığı bir olgu olduğunu ve Rusya'nın toprak sahasının aleyhine ortaya çıkmış bir devlet olduğunu savunmaktadır (Kremlin.ru, 2021). Açık bir şekilde Ukrayna toprak bütünlüğü ve devlet egemenliğinin aleyhine kurulan bu cümleler, 2014'ten beri yaşananların altyapısını açıklamakta ve gelecekte de artarak devam etme ihtimalinin ne kadar kuvvetli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu anlayışı ifade ettikten sonra Putin, gerçek Ukrayna egemenliğinin ancak Rusya ile mümkün olduğunu belirterek bunun temelini de tek bir ulus olmaları ile açıklamaktadır (Dickinson, 2021).

Sovyetlerin çöküş sürecine girdiği son birkaç yılda Doğu Almanya'da görevli olan Putin, Ukrayna'nın Batı dünyasının bir parçası olmasını dağılma sürecinin başladığı o dönemin yeni bir halkası olarak görmektedir. Batı karşısında bu aşağılanma sürecine son vermenin güncel mücadele yöntemi de önce Ukrayna'da mevzi kaybetmemek ve sonrasında da Rusya ile eş güdümlü hareket edecek bir Ukrayna'dır. Bu hedefin aksine ortaya çıkan her gelişme önce Kırım sonra Donbas'ta olduğu gibi başka sahalarda Rus işgali ve müdahalesi ile karşılık bulacaktır. Renkli Devrimler sürecinde olduğu gibi bugün de Ukrayna, Moskova'ya uzanmayı hedefleyen bir demokrasi dalgasının son kalesi olarak görülmektedir. Moskova'nın Ukrayna'yı kaybettiği bir denklemde bugünkü Rus yönetiminin ömrünün de uzun vadede güvende olmayacağı değerlendirilmektedir.

Makalenin yayımlanmasını izleyen ay içerisinde ise Rusya, yaptırım uyguladığı Ukrayna vatandaşları listesine yeni isimler eklemiştir. Üstelik listeye eklenen yetmiş üç kişinin içerisinde Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmitro Kuleba ile Güvenlik ve Savunma Konseyi Sekreteri Oksiy Danilov da bulunmaktadır (Abramova, 2021). Bu çerçevede sahada çatışmalarla ihlal edilen ülkenin

toprak bütünlüğü, Putin'in makalesinde tarihsel bir perspektife oturtulmuştur.

Haran'a göre de Ukrayna, SSCB'nin Rusya'dan sonra en büyük cumhuriyetidir ve konumu itibariyle eski bir SSCB cumhuriyetinden fazlasını ifade etmektedir (Kıraç, 2021). Rusya, 1990 sonrası bu ülke üzerindeki nüfuzunu kaybederse kocaman bir Asya ülkesi olarak kaldığını hissedecektir. Bu sebeple 1990 yılından beri Ukrayna'nın kolektif güvenlik örgütü olan NATO'ya üyeliği değil aynı zamanda olası bir demokratik ülke inşası ve AB gibi kurumların içerisinde yer alma ihtimali de Rus otoritelerini korkutmuştur. Putin'in II. Dünya Savaşı sonrasında en büyük felaketin SSCB'nin çöküşü olduğunu ifade eden sözleri de unutulmamalıdır. Bu uzun dönemde yaşanan savaşlar ve soykırımlar değil de SSCB'nin çöküşünün en büyük felaket olarak adlandırılması anahtar önemdedir. O günden beri Rus devleti Ukrayna'nın siyasi, ekonomik, ideolojik ve askeri olarak kontrol altında tutulması için uğraşmaktadır ve 2021 sonu itibariyle üçte biri Rus yanlılarının kontrolünde olan Donbas üzerine çatışmalar da bu anlayışın devamıdır (Kıraç, 2021).

Eylül 2021'de Rusya Parlamento seçimlerinin düzenlenmesinden hemen önce Rus hükümeti, Ukrayna hükümeti tarafından kontrol edilmeyen Donbas bölgesinde yaşayanlara Rus vatandaşlığı ve pasaport verme sürecini hızlandırmıştır. Tahmin edileceği gibi hemen ardından gerçekleşen parlamento seçimlerinde Ukrayna yasaları çifte vatandaşlığı kabul etmemesine rağmen oy verme hakkı sağlanmıştır. Bu hakkın kullanımı bölge şartları düşünülerek çevrimiçi yöntemle veya araçlarla Rus topraklarına geçmek suretiyle kolaylaştırılmıştır (Skorpin, 2021). Daha önce Gürcistan'ın özerk bölgeleri olan Abhazy ve Güney Osetya'da, Ukrayna'nın özerk bölgesi Kırım'da benzer bir strateji izleyen Rusya'nın Ukrayna'nın doğusunda attığı adımlar gelecek hakkında ipucu vermektedir. Bu stratejisini tatbikatlarla desteklemekte ve işgale hazırlandığı iddiaları

yükseldiğinde de sadece kendi toprak sahası içerisinde manevralar yaptığını belirtmektedir.

Her yıl ülkenin dört askeri bölgesinden birinde askeri tatbikatlar düzenleyen Rusya, 2021 yılı içerisindeki tatbikatını Batı askeri bölgesinde düzenleme kararı almıştır. 10-16 Eylül 2021 tarihlerinde düzenlenen tatbikat önceki yıllarda gerçekleşenlere göre bazı önemli farklılıklar içermektedir. Zapad 2021 adı verilen tatbikat önceki yıllardan farklı olarak Rusya'nın toprak sahasının dışına da çıkmış ve önemli bir kısmı Belarus topraklarında gerçekleşmiştir. Rusya topraklarında başka ülkelerin katılımının görüldüğü tatbikatlar daha önce gerçekleşmiş olsa da ülke dışında düzenlenmesi bakımından Zapad 2021 bir ilke işaret etmektedir. Belarus'un yanı sıra Hindistan, Pakistan, Kazakistan, Kırgızistan, Ermenistan ve Sri Lanka askerleri de tatbikatta yer almıştır (Clark & Barros, 2021).

Zapad 2021'in öncekilerinden bir başka farkı da Belarus ordusunun Rus ordusunun harekât yapısı içerisine entegre edilmesidir. Bu kapsamda Rus ve Belarus orduları kara, hava ve diğer unsurlarının ortak harekât kabiliyetlerini test etmişlerdir. Bu çerçevede tatbikattan 2 ay kadar önce Rus askerlerinin Belarus topraklarına konuşlanması dikkat çekmiştir. Dahası tatbikat esnasında kuvvetlerin güvenliğini sağlamak amacıyla Belarus'un Batı kesimine S-300 savunma sistemleri ve Rus SU-30 savaş uçakları konuşlandırılmıştır. Belarus'un batısına kadar gelip yerleşen Rus unsurlarının tatbikat bitse de ne kadar daha burada kalacağı tartışması Doğu Avrupa ülkelerini ve NATO'yu tedirgin etmiştir.

Bu tedirginliği haklı çıkaracak esas önemli nokta ise Zapad 2021'in Belarus'a gerçekleşecek olası bir NATO işgaline verilecek cevabı simüle etmesidir. Simülasyonda Belarus Başkanı Aleksandr Lukaşenko'ya karşı protestoların NATO ülkeleri tarafından cesaretlendirildiği ve yaşanan istikrarsızlığın üzerine NATO'nun Belarus'un batısını işgal ettiği varsayımı

kullanılmaktadır. Tatbikatta Belarus ve Rus ordularının entegre bir şekilde bu işgali püskürtme ve Belarus topraklarını yeniden ele geçirme mücadelesine odaklanılmaktadır (Clark & Barros, 2021).

Yılın son günlerinde Rusya Federasyonu'nun Güney Askeri Birimlerinin Krasnodarsk bölgesinden Kırım bölgesine SU-27 ve SU-30 uçaklarıyla konuşlanma tatbikatı gerçekleştirmesi ve tatbikat sırasında hava üslerini bombalamaya çalışan bombardıman uçaklarını önleme görevi icra edilmesi, Rusya'nın Kırım konusunu tartışmaya kapattığını ve hatta olası bir çatışma esnasında olası tehditlere karşı da hazırlandığını ispatlamaktadır (Sputniknews, 2021).

Zayıf Batı Desteği: AB ile İlişkiler ve Enerji Başlığı

AB ile Ortaklık Konseyi toplantılarının ilkinin 2014 sonunda gerçekleştiren Ukrayna, 2021 yılındaki 7. toplantısını Şubat ayında Brüksel'de hayata geçirmiştir. AB Dış ilişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell ile Ukrayna Başbakanı Denys Shmyhal'ın başkanlık ettiği toplantıda, siyasi reformlar, hukukun üstünlüğü, ekonomik iş birliği ve ticaret ile Ukrayna'nın toprak bütünlüğü konuları görüşülmüştür.

Ortaklık Konseyi Ukrayna'nın COVID-19 ile mücadelesinde aşya erişimine destek olmak için Dünya Sağlık Örgütü himayesinde gerçekleştirilecek bir proje önerisinde bulunmuştur. Ukrayna'nın toprak bütünlüğü vurgusu ile Minsk Anlaşmalarına tüm tarafların ama özellikle de Rusya'nın uymasının hayati önemde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Özel Gözlemci Misyununun Ukrayna'nın tüm toprak sahasına kesintisiz erişiminin önemine vurgu yapılmıştır. Zelenski'nin girişimi ile işgali sonlandırma girişimi olarak tasarlanarak yeni oluşturulan Uluslararası Kırım Platformu'na katılım için AB de davet edilmiştir. Kerç Boğazı ve Azak Denizi'nin kullanımında yaşanan sorunlara dikkat çekilerek hem Boğazın hem de denizin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde

kullanılması konusunda Rusya'ya çağrı yapılmıştır (Council of the EU, 2021a). Ülkede okullarda Rusça yerine Ukraynaca kullanımını öngören yasanın yürürlüğe girme sürecinde problemleri sıralayan Konsey, Ukrayna otoritelerini Venedik Komisyonu'nun önerilerini uygulama ve ulusal azınlıklar yasası hazırlaması yönünde teşvik etmiştir.

Ekim ayında gerçekleştirilen Ukrayna-AB zirvesinde ise 2017 yılında vizelerin kaldırılmasından beri AB alanına 50 milyon geçişin yapıldığı ve 17 binden fazla Ukraynalı öğrencinin Erasmus+ programından faydalandığı vurgulanmıştır. Ukrayna'nın AB dışı pazarlar arasında on üçüncü sırada olduğu vurgulanarak bu zirvede imzalanan havacılık anlaşmasının ikili ilişkilerdeki entegrasyon açısından önemi belirtilmiştir. Ukrayna üzerinden transit geçen gaz akışının 2024 ve sonrasına kadar devam edecek şekilde işleme gerekliliğine de değinilmiştir. 2014'ten beri AB ve Avrupa Finansal Kurumları aracılığıyla daha önce eşi benzeri görülmemiş bir destek ile Ukrayna'ya toplamda 17 milyar avronun kredi ve hibe olarak aktarıldığı belirtilmiştir (Council of the EU, 2021b). 2020 itibarıyla Ukrayna, AB ürünlerinin ihraç edildiği ülkeler arasında %1,2'lik pay ile 18. sırada yer almaktadır. AB'nin ürünlerini ithal ettiği ülkeler arasında ise %1'lik pay ile 19. sırada yer almaktadır. Aynı yıl Ukrayna ile hem ithalat hem de ihracatta en yüksek miktarlara ulaşan ülke komşusu Polonya olmuştur (Eurostat, 2021).

Avrupa ülkeleri ile Ukrayna arasındaki ilişkilerin birinci sıradaki gündem maddesi Rus işgali ise ikinci sırada yer alan konu da enerji meselesidir. Rus gazının Ukrayna'dan geçen transit hat yoluyla Avrupa ülkelerine ihracı daha önce 2006 ve 2009'da iki kez enerji krizi yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan krizler ülke enerji politikalarının güncellenmesine neden olmuş ve çözüm arayışları geliştirilmiştir (Slyusarenko, 2021). Sorunun çözümü için inşa edilen Kuzey Akım II hattı ise ABD yaptırımları sonucunda durmak zorunda kalmıştır. Hattın inşasında çalışan şirket ve CEO'su hakkındaki yaptırımların Mayıs ayında

kaldırılması üzerine çalışmalar yeniden başlamış ve Eylül 2021'de Gazprom hattın inşasının tamamlandığını açıklamıştır (Gazprom, 2021).

Şüphe yok ki bu süreç Alman Şansölye Merkel'in görevini bırakmadan önce gerçekleştirdiği bir dizi ziyaretin sonunda hayata geçmiştir. Temmuz 2021'de Washington'u ziyaret ederek Biden ile görüşen Merkel, görüşmeden hattın inşası için gerekli adımların atılacağı sözünü almış ve Ukrayna'ya sağlanacak bazı destekler ile de bunun telafi edileceğini belirtmiştir. Karbon emisyonlarını azaltmada kullanılmak üzere 1 milyar dolar destek verileceğinin belirtildiği bu görüşme sonrasında enerji konusunda olası bir Rusya tehdidine karşı hem Almanya hem de ABD'nin cevap vermeye hazır olduğu vurgulanmıştır (U.S. Department of State, 2021). Ukrayna halkı ve hükümetinin yanında durulduğunu gösteren bu ifadelerin tatmin edici olduğunu söylemek ise gerçekçi olmayacaktır. Zira belirtilen yardım miktarı Rusya'nın transit hattın kullanılmasından vazgeçmesi durumunda Ukrayna'nın sadece bir yılda kaybedeceği gelirdir. Üstelik hattın stratejik önemi Avrupa ülkelerinin Ukrayna'nın işgali konusunda alarmda kalmasına yol açmaktayken Kuzey Akım II'nin kullanıma alınması mevcut hattın işlevsiz kalmasına yol açacaktır. Avrupa ülkelerinin olası bir Rus saldırganlığına kayıtsız kalmaları için önemli bir adım daha atılmış olacaktır.

AB'nin lokomotifi Almanya'nın attığı bu adım Ukrayna'nın yanı sıra tarihsel olarak Rus tehdidi ile yaşamış diğer Doğu Avrupa ülkelerinin de tepkisine yol açmıştır. Polonya bu adımın yaratacağı güvenlik tehdidinin değerlendirilmesi için AB kurumlarını göreve davet etmiştir (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2021). Litvanya Dış İşleri Bakanı Landsbergis ise tarihi bir hata olarak tanımladığı Kuzey Akım II hattı yaptırımlarının kaldırılmasını ancak Ukrayna'ya NATO üyeliği teklifinin götürülmesinin telafi edebileceğini belirtmiştir (Lrt.lt, 2021). Olası bir Rus işgalinin boyutları kestirilemeyeceğinden NATO üyesi olsalar dahi ABD ve Avrupa ülkelerinin hangi aşamada ve ne

yoğunlukta yanlarında olacaklarından emin olamayan Doğu Avrupa ülkeleri liderlerinin kaygıları Ukrayna'nın yaşadığı tehdidi daha iyi anlamalarına yol açmaktadır. Ancak, aynı argümanın Macaristan için kullanılması bu şartlarda mümkün görünmemektedir. Eylül ayı sonunda Gazprom, Macaristan ile Türk Akımı üzerinden sevk edilmek üzere 15 yıllık uzun dönemli bir gaz transferi sözleşmesi imzalamıştır (Joly, 2021). Ukrayna'yı bypass eden bu anlaşma Merkel ve Biden'ın yaptırımları kaldıran görüşmesi sonrası Ukrayna'dan yükselen kaygıların ne kadar haklı olduğunu göstermektedir.

Pirani ve Sharples'a ait (2021) çalışma, bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen Ukrayna-AB enerji pazarı entegrasyonunun başarılı bir şekilde gerçekleştiğini not etmektedir. Buna göre, 2020 yılındaki gaz arzı fazlası, fiyatlardaki düşme ve yaz-kış sezonları arasındaki dalgalanmanın geniş olması özel bir durum yaratmıştır ve önümüzdeki yıllarda böyle devam etmesi beklenmemektedir. Buna rağmen, AB şirketlerinin Ukraynalı şirketlerle uyumlu çalışması önemli bir başarıdır. Birkaç yıl içinde Ukrayna'dan Doğu-Batı yönünde enerji akışının azalacağı bir gerçektir. Almanya'nın Kuzey Akım II hattının işlemeye başlaması ile Ukrayna üzerinden geçen hat ancak sezonluk ve destek olarak işlemeye başlayacaktır. Ancak, merkezi Avrupa'da kuzey güney transferi artacak ve muhtemelen Macaristan-Slovakya'dan Ukrayna'ya tersine bir akış görülecektir. Ukrayna depolama sahaları sayesinde bu sefer Polonya'nın Ukrayna üzerinden alıcı olarak piyasalarda yer bulacağı görülmektedir (Pirani & Sharples, 2021).

Sonuçta bu gelişmeler Ukrayna'nın transit gelirlerinde azalmaya yol açmakla birlikte uzun vadede enerji krizlerinden uzak bir Ukrayna enerji piyasasının işleyebilmesi açısından önemlidir. Gazprom'un piyasaya hâkim olduğu yıllar geride kalmıştır ve daha da önemlisi Ukrayna, Avrupa enerji piyasasına entegrasyon yoluyla transit gaz akışı krizlerinden kurtularak enerji sektörünün modernleştirilmesine ve karbona alternatif

yenilenebilir enerji kaynaklarına odaklanma imkanını elde etmiştir (Pirani & Sharples, 2021). Tabii bunların gerçekleşmesi için Rus işgali tehdidinin ortadan kalkması ve Ukrayna ekonomisinin savaş ekonomisi olmaktan çıkması gerekmektedir.

Küresel Siyasetin Yükselen Aktörü: Çin ile İlişkiler

Çin ekonomisinin uzun yıllar gerçekleştirdiği büyüme oranları ile yakaladığı ivme, uluslararası siyasete de yansımaya başlamıştır. Bunun en önemli örneği Bir Kuşak Bir Yol projesi kapsamında tarihi İpek Yolu'nun deniz limanları, demir yolları ve kara yollarıyla yeniden canlandırılmasıdır. Doğal olarak projenin hayata geçmesi Çin'in bu güzergahta ağırlığının artacağı anlamına gelmektedir ki Çin zaten bu amaçla kurduğu merkezler yoluyla güzergâh üzerinde gerçekleşecek yatırımları yönlendirmektedir.

Ukrayna bu kapsamda coğrafi olarak önemli bir kavşakta bulunmaktadır. Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya ulaşacak olan kara ve hava sahası güzergâhı ile Karadeniz limanlarının kullanımı iştah kabartmaktadır. Son dönemde Belarus'ta yaşanan karışıklıklar ve 2021'de gündemde ilk sıraya yerleşen göçmen krizi ile bağlantılı sınır kontrolü problemleri alternatif güzergâh olarak Ukrayna'nın dikkate alınmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla 2018 yılında Kiev'de Bir Kuşak Bir Yol Ticaret Yatırım Teşvik Merkezi kurulması ve izleyen yıllarda aktif hale gelmesi bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu gelişmeler sayesinde Ukrayna dış ticaretinde Rusya'yı geçen Çin, ticaret hacminde birinci sıraya yerleşmiştir (Trifonova, 2021). 2020 yılı toplam ticaret hacmi 15,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve Ukrayna'nın payı 7,1 milyar dolarda kalmıştır. Ayrıca ithal edilen ürünlerin genelde yüksek teknoloji ürünler olduğu, buna karşın ihraç edilen ürünlerin de genelde hammadde olduğu dikkatleri çekmektedir (Poita, 2021).

Vlasenko, Ukrayna-Çin ikili ticari ilişkileri üzerine yürüttüğü çalışmasında, 1992-2019 arası döneme odaklanmış ve ticari

ilişkilerdeki negatif seyrin sebebinin Ukrayna'nın küresel pazar şartlarında rekabet edebilirliğinin zayıflığından kaynaklanmadığı sonucuna varmıştır. Ona göre, Ukrayna'nın cari açığa sebep olan konumunun arka planında Ukrayna diplomasisinin yanlışları yer almaktadır. Çözüm olarak ise iyi yetişmiş uzmanların ikili ilişkilerde müzakere yürütmesinin gerekliliğini göstermiştir (Lev, 2021). Dış ticarete Çin'in avantajlı konumda bulunmasına rağmen uzun dönemli altyapı yatırımları da göz önünde bulundurulduğunda Ukrayna-Çin ilişkilerinin de olumlu yönde etkileneceği açıktır. Transit demiryolları projeleri, limanlar, köprüler ve otoyolların inşası Ukrayna'nın kalkınmasında önemli rol oynayacak ve ABD ile Almanya'nın Ukrayna'yı bypass eden projelere yeşil ışık yakmasından doğan kayıplar buradan giderilebilecektir. Ukrayna'nın eksen değiştirdiği yorumlarına yol açan bu gelişmelerin ABD'de pek hoş karşılanmayacağı ise oldukça nettir (Poita, 2021).

Ukrayna-Çin ilişkilerinin artan yoğunluğu sadece ABD-AB ekseninde değil hem uluslararası kamuoyu hem de Türkiye açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin, Çin Ukrayna'ya gönderebileceği birkaç milyon doz Sinovac aşısının karşılığında Şincan Özerk Bölgesinde Uygur Türklerinin sözde eğitim gördüğü kamplara insan haklarına vurgu çerçevesinde erişim çağrısı yapan uluslararası bildiriden imzasını çekmesini talep etmiş ve bu talep yerine getirilmiştir (Standish, 2021). Buna rağmen Rusya'nın saldırgan tavrı ve Ukrayna'nın jeopolitik konumu düşünüldüğünde ülkenin Çin'e yakınlaşmasının bazı doğal sınırlarının olması göze çarpmaktadır. Ukrayna'nın Batısının AB ve NATO ülkeleri ile çevrili olması, güneyinde Karadeniz bağlantısı ile yine bir NATO ülkesi olan Türkiye'nin varlığı olası bir işgal durumunda Rusya'nın bu ülkelerle karşı karşıya kalacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu şartlarda bölgede Çin'in sınırlı bir rol alabileceği ve Ukrayna'nın NATO ile ilişkilerine muhtaç kalacağı değerlendirilmelidir. Bu çerçevede Ukrayna'nın artan Çin ilişkilerinin pragmatik bir hamle olduğu söylenebilir.

Ukrayna krizi söz konusu olduğunda Çin'in de değerlendirmeye alınmasını gerektiren bir diğer uluslararası siyaset konusu Tayvan'ın bağımsızlık ilanı tartışmaları ve Çin tarafından işgal edilmesi ihtimalidir. Nixon-Zedong döneminden beri "Tek Çin" politikasının benimsenmesi üzerine Tayvan da demokrasi ve barış içerisinde yaşayabilmektedir. Ancak, son dönemde hem uluslararası alanda Tayvan'ın bağımsız politikalar belirleme hakkının sık sık gündeme getirilmesi hem de Tayvanlı siyasetçiler tarafından dillendirilmesi Çin'i rahatsız etmektedir. Bu kapsamda Donald Trump'ın henüz seçildiği dönemde Çin ile ticaret anlaşmasıyla anlaşılmadığı sürece Tek Çin politikasının anlamsızlığından bahsetmesi ve Biden'ın Aralık 2021'de düzenlediği ve tüm dünyadan liderlerin davet edildiği Demokrasi Zirvesi'ne otoriter bazı liderleri davet etmemesinin yanı sıra Tayvan'ı davet etmesi kışkırtıcı bir gelişme olarak not edilmiştir (France 24, 2021).

Sachs'ın (2021) konuya yaklaşımı ise Ukrayna krizi ile Tayvan krizinin birlikte çözülebileceğine odaklanmaktadır. Ona göre bu iki krizin eş zamanlı yükselmesi çözümleri için bir yol haline dönüşebilir. NATO'nun Ukrayna'nın gelecekte üye olabileceğini açıklaması ABD'nin ölçüyü kaçırdığı anlamına gelmektedir. Diğer yandan ise Rusya'nın Ukrayna'yı, piyasaları, endüstriyel üretimi ve enerji aracılığıyla kontrol altına alma girişimi de haddini aştığını göstermektedir. Üstelik Kırım'ı işgal etmesinin esas amacı da herhangi bir şekilde Ukrayna NATO'ya girerse, ittifakın Rusya'nın Karadeniz'deki Rus deniz üssüne ve filosuna erişimini kalıcı bir şekilde engellemektir. NATO Genel Sekreteri'nin ittifakın gelecekteki politikasında Çin'e karşı koymanın da olduğunu ilan etmesi, dünya siyasetine olumsuz etki etmektedir. Bu kapsamda Almanya ve Fransa'nın Ukrayna'nın NATO üyeliğine onay vermeyeceklerini dile getirmeleri de ittifak içerisindeki çatlağı açığa çıkarmaktadır. Sonuçta, NATO'nun Ukrayna'nın üyeliğini ve Rusya'nın da işgal seçeneğini masadan kaldırması, ABD'nin Tayvan'ın bağımsızlığına karşı olduğunu açık şekilde beyan etmesi ve Çin'in de tek taraflı politikalarını sonlandırması dünya

siyasetini olası bir olağanüstü krizden kurtarabilecektir (Sachs, 2021).

Bölgesel İş Birliği ve Ara Buluculuk Girişimi Çerçevesinde Türkiye ile İlişkiler

Son yıllarda Rusya ile yaşadığı yakınlaşmaya rağmen ilk yıllarından beri NATO üyesi olan Türkiye, en zor zamanlarda bile ittifaka bağlılığını teyit etmiştir. Bu sebeple Doğu Avrupa'da Ukrayna'da yaşanan istikrarsızlık karşısında Rusya karşıtı bir duruş sergileyerek bunu strateji belgelerine de dahil eden NATO'nun sergilediği duruştan çok daha farklılaşan bir Türkiye dış politikası beklenmemektedir. Kaldı ki Türkiye'nin Ukrayna'da yaşanan istikrarsızlık, Kırım'ın işgali ve olası bir yeni işgal karşısındaki tutumu sadece NATO stratejisi ile de açıklanamayacaktır.

Kırım Türklerinin tarihsel olarak yaşadığı toprakların işgali, Soğuk Savaş sonrası önemli bir sınır değişimi olarak da Türkiye otoritelerinin alarma geçmesine sebep olmuştur. Bu sebeple her fırsatta Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklediğini, Kırım'ın işgalini tanımadığını ve Ukrayna'nın yanında yer alacak adımları da çekinmeden atacağını belirtmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2021). Bu kararlı duruşunu 2014 yılından beri sürdüren Türkiye'yi daha temkinli olmaya iten bazı nedenler bulunmaktadır. Örneğin; 15 Temmuz darbe girişimi yaşandığında neredeyse Batılı ülkelerin tamamı açıklama yapmaktan uzak durup süreci seyrederken, Erdoğan'a desteğini sunan Rusya Devlet Başkanı Putin olmuştur. Bölgesel çatışma alanlarında Batı karşısında birbirlerinin çıkarlarını koruyan iki devlet, kurumsal olmaktan daha çok Erdoğan ve Putin'in Devlet Başkanları düzeyindeki ilişkileri üzerinden iş birliğini sürdürmüştür. Buna rağmen Batı karşısında sergilenen bu birliktelik Libya ve Suriye gibi bölgesel çatışma alanlarında zaman zaman kıyasıya rekabete dönüşmüş ve "Rekabetçi İş Birliği" kavramı ile ifade edilmiştir (Aydıntasbas & Hosa, 2021).

Ukrayna'nın doğusundaki istikrarsızlık ve Rusya'nın Ukrayna sınırına yüz binin üzerinde asker ve teçhizatlar ile yığınak yapması uluslararası siyasette gerilimin artmasına neden olurken, ABD ve NATO ile Rusya'nın karşı karşıya gelmesine yol açmaktadır. Bu da Ukrayna krizinde oynayacağı role göre Erdoğan'a kazanımlarını artırma imkânı vermektedir.

Bu konjonktür sayesinde Erdoğan, Ukrayna'ya TB2 silahlı insansız hava araçları satışını sürdürüp, Rusya'ya çok da sert olmayan açıklamalarla Ukrayna toprak bütünlüğü vurgusu yapabilmekte ve aynı zamanda da taraflara Ukrayna krizinde arabulucu rolü oynayabileceği çağrısını hatırlatmaktadır (Hacıoğlu, 2021). Batı ile inişli çıkışlı ilişkilerinin 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında kötüleştiğinin farkında olan Erdoğan, Ukrayna krizinde atacağı adımlarla Batı'nın takdirini kazanarak ilişkileri tekrar rayına oturtmayı planlıyor gibi gözükmektedir. Ancak, S-400 krizinden Doğu Akdeniz'de enerji üzerine yaşanan rekabete, Suriye İç Savaşı'ndan 15 Temmuz faillerinin Batılı ülkelerde himaye görmesine kadar birçok sorun bunun kolay olmayacağını göstermektedir. Bu stratejinin hayata geçirilmesi yönünde atılan adımlardan biri Nisan 2021'de Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin İstanbul'da Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ağırlanmasıdır. İki ülke arasındaki bu yakın iş birliğinin herhangi bir üçüncü ülkeye karşı bir girişim olmadığı beyan edilmesi ile dikkat çeken görüşmede 20 maddelik bir bildiri yayımlanmıştır. Bildiride dikkat çeken önemli noktalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İkili ilişkiler iki bakan ve iki koordinatörün bir araya geldiği dördümlü formatta sürdürülecek,
- Ukrayna'nın uluslararası kabul görmüş sınırları içinde başta Sivastopol ve Kırım ile ülkenin doğusunda Donetsk ve Luhansk bölgelerinin işgalden kurtarılması için koordinasyon sürdürülecek,
- Kırım Platformu desteklenecek,

- Yerlerini terk etmek zorunda kalan Kırım Tatarlarının yaşam koşullarının iyileştirilmesi için ortak çabalar artırılabacak,
- Uluslararası hukuk kapsamında işgal bölgelerinde insan hakları ihlalleri ile mücadelede eşgüdüm ile çaba gösterilecek,
- Minsk Anlaşmaları çerçevesinde barışçıl çözüm desteklenecek ve AGİT Özel İzleme Misyonunun faaliyetleri desteklenecek,
- Ukrayna'nın NATO üyelik perspektifi ve ülkenin silahlı kuvvetlerinin ittifak ile çalışabilirliği desteklenecek,
- İki ülke arası serbest ticaret anlaşmasının neticelendirilmesi hızlandırılacak,
- Türk Maarif Vakfı'nın Ukrayna'daki eğitim faaliyetleri desteklenecektir (EkoAvrasya, 2021).

Tam bir eşgüdüm portresi çizen bu ifadeler, Zamikula'nın (2021) çekinceleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. İlk olarak Türkiye, Karadeniz coğrafyasındaki sorunların çözümünde kıyıdaş devletlerin girişimini öncelerken Ukrayna'nın işgal karşısında dış desteğin bölgeye gelmesini de talep ettiği görülmelidir. Bu çerçevede özellikle AB ile ilişkilerde Türkiye iç siyaseti gelişmelerinin ve dış politikada Suriye ve Libya gibi başlıklarda Batı dünyası ile ters düşen Türkiye'nin kendisini konumlandırışı Ukrayna tarafından iyi değerlendirilmelidir. Bölgesel güç Türkiye ile sıkı ilişkiler, Ukrayna ve Batı dünyası arasında da problemlere yol açabilecektir (Zamikula, 2021).

Zamikula'ya (2021) göre Serbest Ticaret Anlaşması'nın imza aşamasına gelmesi önemli bir gelişme olmakla birlikte, Ukrayna, Türkiye'nin ham madde temin ettiği bir yer olma ve dezavantajlı konumda kalma riski ile karşı karşıya olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda savunma sanayiindeki İHA ve SİHA sistemlerinin ithali karşısında Türkiye'ye uçak motorları ihraç etme örneğinde olduğu gibi karşılıklı kazancın korunması gerektiği vurgusu yapmaktadır (Zamikula, 2021).

Türkiye-Ukrayna ilişkilerinin önemli bir boyutu da savunma sanayii alanında yapılan anlaşmalar ve gerçekleştirilen ihracat ve ithalattır. Bir yandan milyar dolarlarla ifade edilen ve ekonomiye önemli katkıda bulunan savunma sanayii ürünleri diğer yandan ise aktif görevde kullanılmaları bakımından kendilerini ispatlamaları anlamına gelmektedir. Suriye'nin İdlib bölgesinde, Libya'da ve son olarak da II. Karabağ Savaşı'nda kullanılan ve savaş alanlarında kendini ispatlayarak dünya kamuoyunda etkinliği kabul edilen TB2'lerin ülkeye ihracından sonra Ukrayna'nın Akıncı silahlı insansız hava araçlarıyla da ilgilendiği belirtilmiştir. (Kaplan, 2021) İkili ilişkilerde yaşanan son gelişmeler, Ukrayna ve Türkiye'nin ilişkilerini derinleştirmek istediğini göstermektedir. Örneğin, Milgem korvetlerinin Ukrayna'ya satışı ile ilgili bir anlaşma imzalanmıştır.

Türkiye'nin 2002'de 248 milyon dolar olan savunma ve havacılık ihracatının 2019 yılında 3 milyar doları aşan rakamlara ulaşması, yeni anlaşmalar ve ihracat görüşmeleri dikkate alındığında önümüzdeki yıllarda artarak devam edecek gibi görünmektedir (Ağaç, 2021). Ukrayna ile bu kapsamda yakalanan ivme Rusya Federasyonu'nu rahatsız etmeye başlamış ve zaman zaman Dışişleri Bakanı seviyesinde açıklamalarla Türkiye'nin Ukrayna'ya silah ve mühimmat satışından duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir (DW Türkçe, 2021). Buna rağmen, Türkiye'nin Karadeniz'e en uzun kıyıya sahip bir NATO üyesi olması, Rusya'yı temkinli davranmaya itmektedir. Her ne kadar ittifak üyesi olsa da Montrö Anlaşması'nın uygulanması çerçevesinde Karadeniz'de kıyıdaş olmayan ülkelerin askeri varlığının artmasına karşı duran Türkiye, Rusya için özel bir konuma sahiptir. Dolayısıyla Türkiye-Ukrayna arası savunma sanayii iş birlikleri Ukrayna'nın NATO üyeliği hedefine yönelmediği sürece büyük bir sorun teşkil etmeyecektir (Akal, 2021).

Ukrayna krizi karşısında Batı ülkeleri-Ukrayna-Rusya üçgeninde özel konumunun farkında olan Türkiye, kolaylaştırıcı bir rol üstlenebileceğini ifade ederek arabuluculuk teklifinde

bulunmuştur. Rusya'dan gelen karşı açıklamaların Erdoğan'ın Ukrayna üzerindeki etkisini kullanarak, Minsk Anlaşmalarının uygulanmasına odaklanılması gerekliliğini vurgulaması, temkinli açıklamalar olarak değerlendirilmiştir. Şüphe yok ki Türkiye'nin yaşanan ihtilafta Batı ile Rusya arasında taraf tutmaması Rus otoriteleri memnun etmektedir. Diğer yandan ise Rusya, Ukrayna'nın doğusundaki karışıklıkların ayrılıkçı gruplar ile Ukrayna Hükümeti arasında yaşanan problemler olduğunu söyleyerek meseleye uzak durduğu izlenimini vermek istemektedir.

Sonuç

Ukrayna için 2021'in birçok sorunun çözüldüğü bir yıl olduğunu söylemek mümkün olmasa da birçok sorunun netleştiği söylenebilir. Bu yıl gerçekleşen NATO zirvesinde mevcut şartlarda ülkenin üyelik sürecinin gerçekleşmeyeceği netleşmiştir. Herhangi bir davet gelmediği gibi zirve sonrasında Ukrayna ile eski zamanlardan beri yakın ilişkisi bulunan ABD Başkanı Biden'ın olası Rus işgali durumunda askeri seçeneği düşünmediklerini ama ağır ekonomik yaptırımlar uygulayacaklarını belirtmesi kısa dönemde bir Rusya-NATO savaşının gerçekleşmeyeceğini ortaya koymuştur. NATO'nun 5. Maddesinin sadece üye ülkelere bir saldırı olduğunda devreye gireceği ve Ukrayna'nın da üye olmadığını vurgulanması oldukça nettir.

Netleşen bir diğer konu da Rusya'nın geçmiş dönem hesaplarını tekrar etmeyi bırakıp 2021 sonu itibarıyla yeniden ABD ve NATO'dan doğuya doğru genişlemeyeceğine dair yazılı ve resmi bir güvence istemesidir. İttifakların halihazırda doğal bazı sınırları bulunsa da böyle bir resmi bir güvenceyi hiçbir örgüt vermek istemeyecektir. Zira bunun gerçekleşmesi, dünya siyasetinde Rusya'nın tek kurşun atmadan bir güvenlik örgütünün sınırlarını çizerek durdurduğu anlamına gelecektir. Üstelik bunlar yaşanırken belirtilen örgüt ile Rusya arasındaki stratejik bir ülke

olan Ukrayna'nın toprak bütünlüğü çiğnenmiş durumdadır. Dolayısıyla NATO'nun askeri olarak harekete geçmeyeceğinin belirtildiği dönemde Rusya hiç de arka kapı diplomasisi ile ikna edilebilecek gibi görünmemektedir. Bu şartlarda Ukrayna topraklarına olası yeni bir Rus işgalinin sadece ekonomik yaptırımlarla karşılanması çok zayıf bir cevap olacaktır.

Yatıştırma politikasının saldırgan ülkeler karşısında sadece geçici çözümler ürettiği tarihsel örneklerle daha önce netleşmiştir. Bu sebeple, Rusya'nın sınıra yığıldığı yüz binin üzerinde askeri ile yeni işgal girişimine yönelmesi durumunda hem Rusya'yı çevreleyen ülkeler hem de NATO üzerinden gerekli askeri hazırlıkların yapıldığı net bir şekilde paylaşılmalıdır. Uluslararası hukukun çiğnenmesine sessiz kalınmayacağına belirtilmesinin yanı sıra tarihte görüldüğü gibi bu tarz adımların hiçbir zaman tek başına atılmadığı ve sonraki adımlarla NATO sınırlarının da zorlanacağı unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Abramova, Y. (2021). Rossiya vvela sanktsii protiv Kuleby, Danilova, Denisovoy. *Zn.Ua*. Retrieved November 19, 2021, from <https://zn.ua/UKRAINE/rossija-vvela-sanktsii-protiv-kuleby-danilova-denisovoj.html>
- Ağaç, A. (2021). Ukrayna-Rusya geriliminde Türk SİHA'ları. *Deutsche Welle Türkçe*. Retrieved November 25, 2021, from <https://www.dw.com/tr/ukrayna-rusya-geriliminde-t%C3%BCrk-sihalar%C4%B1/a-57205793>
- Akal, D. (2021). Ukrayna-Rusya geriliminde gözler Türkiye'de. *DW Türkçe*. Retrieved December 21, 2021, from <https://p.dw.com/p/447k0>
- Alexseev, M. (2021). U.S. Foreign Policy: What Wins Hearts and Minds in Ukraine? *Ponars Eurasia, Policy Memo* (No. 716).
- Aydintasbas, A., & Hosa, J. (2021). West wishes: Turkey's growing relationship with Ukraine. *European Council on Foreign Relations*. Retrieved December 26, 2021, from

- <https://www.eurasiareview.com/13052021-west-wishes-turkeys-growing-relationship-with-ukraine-analysis/>.
- Ben, B. (2021). Ukraine “satisfied” as Russia gets nervous about Crimean Platform. *Euromaidan Press*. Retrieved December 25, 2021, from <https://euromaidanpress.com/2021/03/11/ukraine-satisfied-as-russia-gets-nervous-about-crimean-platform/>
- Brzezinski, Z. (1994). The Premature Partnership. *Foreign Affairs*, (March/April). Retrieved December 11, 2021, from <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/1994-03-01/premature-partnership>
- Clark, M., & Barros, G. (2021). Russia’s Zapad-2021 Exercise. *Institute for the Study of War*.
- Council of the EU. (2021a). Joint press release following the 7th Association Council meeting between the EU and Ukraine. Retrieved December 22, 2021, from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/02/11/joint-press-statement-following-the-7th-association-council-meeting-between-the-eu-and-ukraine/>
- Council of the EU. (2021b). EU-Ukraine summit, Kyiv, Ukraine, 12 October 2021. Retrieved December 22, 2021, from <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2021/10/12/>
- Dickinson, P. (2021, July 13). The world cannot ignore Putin’s Ukraine obsession. *Atlantic Council*. Retrieved November 28, 2021, from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-world-cannot-ignore-putins-ukraine-obsession/>
- DW Türkçe. (2021). Rusya’dan Türkiye’ye Ukrayna uyarısı. *Deutsche Welle Türkçe*. Retrieved November 23, 2021, from <https://beta.dw.com/tr/rusyadan-t%C3%BCrkiyeye-ukrayna-uyar%C4%B1s%C4%B1/a-57173554>
- EkoAvrasya. (2021). *Türkiye-Ukrayna İlişkilerinde Önemli Adım*. Retrieved December 1, 2021, from <https://ekoavrasya.net/Gundem.aspx?pid=308&lang=TR>

- Eurostat. (2021). Ukraine-EU - international trade in goods statistics. Retrieved December 22, 2021, from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukraine-EU_-_international_trade_in_goods_statistics
- Fisher, J. (2021). Zelensky v oligarchs: Ukraine president targets super-rich. *Bbc.Com*. Retrieved December 12, 2021, from <https://www.bbc.com/news/world-europe-57198736>
- France 24. (2021). *Biden invites Taiwan to its democracy summit, sparking China rebuke*. Retrieved December 3, 2021, from <https://www.france24.com/en/asia-pacific/20211124-biden-invites-taiwan-to-its-democracy-summit-sparking-china-rebuke>
- Gazprom. (2021). Nord Stream 2. Retrieved December 17, 2021, from <https://www.gazprom.com/projects/nord-stream2/>
- Habertürk. (2021). ABD Başkanı Biden ile Rusya lideri Putin arasında kritik görüşme. *Haberturk.Com*. Retrieved December 8, 2021, from <https://www.haberturk.com/son-dakika-biden-ve-putin-arasindaki-gorusme-basladi-3276075>
- Hacıoğlu, N. (2021). Ukrayna-Rusya gerginliği: Arabuluculuk için Türkiye devrede. Retrieved December 31, 2021, from <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ukrayna-rusya-gerginligi-arabuluculuk-icin-turkiye-devrede-41951974>
- Joly, J. (2021). *Ukraine anger as Hungary signs gas supply deal with Russia's Gazprom*. Euronews. Retrieved December 12, 2021, from <https://www.euronews.com/2021/09/28/ukraine-anger-as-hungary-signs-gas-supply-deal-with-russia-s-gazprom>
- Kaplan, S. (2021). Ukrayna'nın Ankara Büyükelçisinden Bayraktar AKINCI TİHA paylaşımı. Retrieved December 14, 2021, from [defenceturk.net](https://www.defenceturk.net) website: <https://www.defenceturk.net/ukraynanin-ankara-buyukelcisinden-bayraktar-akinci-tiha-paylasimi>
- Kiyanka, I. (2021). Modern Aspect of Ukrainian Populism: Political and Social Aspect. *Міжнародні Відносини*,

- Суспільні Комунікації Та Регіональні Студії*, (1 (9)).
<https://doi.org/10.29038/2524-2679-2021-01-300-311>
- Kıraç, N. (2021). Kiev Sokaklarında İşgal Mitingi. *Gazete Oksijen*. Retrieved December 18, 2021, from <https://gazeteoksijen.com/dunya/kyev-sokaklarinda-issgal-tedirginligi-60169>
- Kremlin.ru. (2021). Stat'ya Vladimira Putina «Ob istoricheskom yedinstve russkikh i ukraintsev». Retrieved December 25, 2021, from <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>
- Kudriavtseva, N. (2020). Ukraine's Russian-language secondary schools switch to Ukrainian-language instruction: A challenge? Retrieved December 19, 2021, from <https://ukrainian-studies.ca/2020/08/01/ukraines-russian-language-secondary-schools-switch-to-ukrainian-language-instruction-a-challenge/>
- Lev, V. (2021). History of Ukraine-China Bilateral Trade. *Modern Economics*, (25). [https://doi.org/https://dx.doi.org/10.31521/modecon.v25\(2021\)-06](https://doi.org/https://dx.doi.org/10.31521/modecon.v25(2021)-06)
- Lrt.lt. (2021). *Deal on Nord Stream 2 'major victory' for Putin, says Lithuanian FM*. Retrieved October 21, 2021, from <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1456129/deal-on-nord-stream-2-major-victory-for-putin-says-lithuanian-fm>
- Masters, J. (2021). *Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia*. Retrieved December 5, 2021, from <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>
- Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. (2021). *Joint Statement by Minister of Foreign Affairs of Ukraine Dmytro Kuleba and Minister of Foreign Affairs of Poland Zbigniew Rau on Nord Stream 2*. Retrieved December 5, 2021, from <https://istanbul.mfa.gov.ua/en/news/joint-statement-minister-foreign-affairs-ukraine-dmytro-kuleba-and->

- minister-foreign-affairs-poland-zbigniew-rau-nord-stream-2.
- NATO. (2021). Relations with Ukraine. Retrieved December 25, 2021, from Nato.int website: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm.
- Pirani, S., & Sharples, J. (2021). *Ukraine-EU Gas Market Integration Short-Term Progress, Long-Term Challenges*. Retrieved October 23, 2021, from <https://www.jstor.org/stable/resrep33940>.
- Poita, Y. (2021). Is Ukraine Really Pivoting Towards China? *Chinaobservers.Eu*. Retrieved October 17, 2021, from <https://chinaobservers.eu/is-ukraine-really-pivoting-towards-china/>.
- Prokip, A. (2021). Ukraine Quarterly Digest: July–September 2021. *Wilson Center*. Retrieved October 27, 2021, from <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-quarterly-digest-july-september-2021>.
- Sachs, J. D. (2021). Ukrayna'da Tek Seçenek Savaş Değil. *Gazete Oksijen*. Retrieved December 27, 2021, from <https://gazeteoksijen.com/dunya/ukraynada-tek-secenek-savas-degil-60146>.
- Shishkov, V. (2021). Actual Problems and Prospects of Ukrainian Nation-Building. *Russia and New States of Eurasia*, (2). <https://doi.org/10.20542/2073-4786-2021-2-31-46>.
- Skorpin, K. (2021). In the Donbass, Russia's Newest Citizens Prepare to Vote. *The Moscos Times*. Retrieved December 24, 2021, from <https://www.themoscowtimes.com/2021/08/27/in-the-donbass-russias-newest-citizens-prepare-to-vote-a74912>.
- Slyusarenko, Y. (2021). State oil and gas policy in the context of Ukraine's national security. *Naukovyy Visnyk Dnipropetrovs'kogo Derzhavnogo Universytetu Vnutrishnikh Sprav*, 1(1). <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-82-88>.
- Socio-Political Moods of The Population of Ukraine. (2021). Retrieved October 29, 2021, from

- <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1063&page=1>.
- Spirlet, T. (2021). Ukraine's Zelenskiy wants talks with Russia to end Donbass war. *POLITICO*. Retrieved December 29, 2021, from <https://www.politico.eu/article/ukraines-zelensky-not-afraid-of-direct-talks-with-russia-to-stop-donbas-war/>.
- Sputniknews. (2021). *Rus uçaklarıyla Kırım'daki hava üslerine konuşlanmaya yönelik tatbikat düzenlendi*. Retrieved December 14, 2021, from <https://tr.sputniknews.com/20211224/rus-ucaklariyla-kirimdaki-hava-uslerine-konuslanmaya-yonelik-tatbikat-duzenlendi-1052076584.html>.
- Standish, R. (2021). *China In Eurasia Briefing: Ukraine Bends To Chinese "Vaccine Diplomacy."* Retrieved October 11, 2021, from <https://www.rferl.org/a/china-eurasia-standish-vaccine-diplomacy/31392735.html>
- Trifonova, G. (2021). Ukraine: In the Middle of Great Power Politics. In *Global Risk Insights*. Retrieved December 27, 2021, from <https://globalriskinsights.com/2021/11/ukraine-in-the-middle-of-great-power-politics/>
- Tsiurupa, M. (2021). Changing of Paradigm In Military-Political Thinking In The Doctrines and Strategies Of Military Security of Ukraine of The 20th and 21th Centuries. *Almanac of Ukrainian Studies*, (28). <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.28.19..>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2021). Retrieved December 14, 2021, from TCCB website: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/126541/-karadeniz-in-bir-baris-huzur-ve-is-birligi-denizi-olmaya-devam-etmesi-temel-hedefimizdir->
- U.S. Department of State. *Joint Statement of the United States and Germany on Support for Ukraine, European Energy Security, and our Climate Goals*. (2021).

- WHO. (2021). Ukraine. Retrieved December 15, 2021, from <https://www.who.int/countries/ukr/>.
- Wilson, A. (2021). *Faltering Fightback: Zelensky's Piecemeal Campaign Against Ukraine's Oligarchs*. ECFR. Retrieved December 14, 2021, from <https://ecfr.eu/publication/faltering-fightback-zelenskys-piecemeal-campaign-against-ukraines-oligarchs/>
- Zamikula, M. (2021). Türkiye-Ukrayna ilişkilerinin önemi, bugünü ve geleceği. *Ukrhaber.Com*. Retrieved November 17, 2021, from <https://www.ukrhaber.com/blog/turkiye-ukrayna-iliskilerinin-onemi-bugunu-ve-gelecegi-uzman-gorusu/#.YcXLiWhBy5c>.

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Güntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Güntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon